

BYRÅ FOR AVISUTKLIPP
0. SLOTTSGT. 8 - TLF. 42 04 25

AFTENPOSTEN
OSLO

13 APR 1940

Langeland synes det var en utmerkelse å bli omtalt i hans bok

Men det synes hverken politimester Welhaven eller sorenskriver Meyer. — Lagmannen mener at Langeland bør be om unnskyldning

I saken mot Langeland og Bergsvik avhørtes i går ettermiddag sorenskriver H. Meyer i anledning av Langelands beskyldninger mot ham. Sorenskriveren ble først av aktor eksaminert om sitt arbeid under krigen, inntil lagmannen avbrøt: — Er det ikke på det rene at hr. Meyers holdning under krigen har vært helt mønstergyldig?

Forsvareren, advokat Foss, erklærer seg enig heri.

Meyer forklarer videre at den 26. september 1940 fikk han som ekspedisjonssjef i Politidepartementet av Jonas Lie ordre om å utferdige en rundskrivelse om forbud mot propaganda for Kongen under henvisning til Terbovens tale dagen før. Tyskerne hadde for langt at det skulle sendes ut en slik rundskrivelse. Vitnet hadde forelagt Jonas Lie tre utkast til rundskrivelsen for å få den slik han ønsket og før at det skulle være tydelig at dette var et tysk forlangende. Jonas Lie forkastet dem alle, og rundskrivelsene ble til slutt sendt ut i den form den er gjengitt i Langelands bok. Etter konferanse med en kollega i departementet fant jeg å kunne parafere rundskrivelsen, sier sorenskriveren. Jeg kunne ha gått på saken, men jeg syntes den var for liten til det, for rundskrivelsen ville jo under enhver omstendighet bli sendt ut.

«De nazistiske grønne polititunformene» viser seg, etter Meyers forklaring, å være en del gamle norske militærkapper, som tyskerne hadde vraket, og som departementet overtok som en nødhjelp da det gjaldt å skaffe reservepolitiet kapper. Beslutningen om de nye «grønne» polititunformer ble truffet lenge etterat vitnet hadde sluttet i departementet.

Rundskrivelsen til politikammerne om å sende inn oppgave over polititjenestemenn var en helt kurant tjenestesak. Departementet ville gjerne ha oversikt over hvor mange polititfolk som etter krigshandlingenes avslutning var kommet seg ut av landet og i sikkerhet, idet departementet ville sørge for at deres hjemmeværende pårørende fikk understøttelse. Oppgavene innskrenket seg til to mann fra Bergen, hvis hustruer ble anvist understøttelse. Noe grunnlag for arrestasjoner, forfølgelse osv. var disse oppgaver selvsagt ikke. Oppgavene lå urørt i

departementets arkiv til frigjøringsen.

Etterat sorenskriver Meyer hadde avsluttet sin forklaring spurte lagmannen Langeland om han ikke nu fant grunn til å gi Meyer en unnskyldning og tilbakekalle sine uttalelser.

Langeland svarte at han ikke kunne gjøre dette på stående fot. Det han hadde skrevet om Meyer måtte ikke forstås som noen anklage mot ham. Hensikten var bare å søke å påvise hvor langt selv fremstående og gode nordmenn kunne gå i samarbeid med fienden.

Lagmannen: — De mener altså at det er en utmerkelse å bli nevnt i Deres bok?

Langeland: — Tja, en kan gjerne si det!

Lagmannen: — Jeg synes nu likevel De skulle konferere med Deres forsvarer om å tilbakekalle dette.

Om politimester Welhaven har Langeland bl. a. skrevet: Politimester Welhaven opptok straks etter okkupasjonen et samarbeid med fienden, som etter manges mening gikk atskillig lenger enn ønskelig kunne være. Og: «Politimester Welhaven ga altså sine folk ordre til å arrestere de unge menn som forsøkte å gjøre sin plikt mot fedrelandet. En vet ikke grunnen til at politimesteren fant det forsvarlig å bistå fienden i hans bestrebelser for å hindre den norske mobilisering. Det synes klart at han burde ha overlatt til fienden å drive med slike kunnngjøringer.»

Langeland forklarer at han blant annet sikket til en kunnngjøring fra april dagene 1940, som politimesteren har satt sitt navn under og hvor han gir de tyske tropper at fedrelandet. En vet ikke grunnen til at politimesteren fant det forsvarlig å bistå fienden i hans bestrebelser for å hindre den norske mobilisering. Det synes klart at han burde ha overlatt til fienden å drive med slike kunnngjøringer.

Langeland forklarer at han blant annet sikket til en kunnngjøring fra april dagene 1940, som politimesteren har satt sitt navn under og hvor han gir de tyske tropper at fedrelandet. En vet ikke grunnen til at politimesteren fant det forsvarlig å bistå fienden i hans bestrebelser for å hindre den norske mobilisering. Det synes klart at han burde ha overlatt til fienden å drive med slike kunnngjøringer.

115074

Politimester Welhaven forklarer seg om bakgrunnen til de kunnngjøringer Langeland her sikket til. Den om «ro og orden» skriver seg fra panikkdagen den 11. april. Den var utstedt av tyskerne og hans navn var satt under den uten hans vitende, men han var for såvidt enig i innholdet, bortsett fra noen fraser om samarbeid og at tyskerne bare ville opprettholde ro og orden. Den 13. april forlangte tyskerne en kunnngjøring om at det var forbudt for befolkningen å forlate byen uten særskilt tillatelse. Politimesteren hadde gjort tyskerne begripelig at mange funksjonærer og arbeidere ved bedrifter i Oslo bodde utenbys, og at de måtte ha anledning til å reise fram og tilbake mellom sitt hjem og sitt arbeidssted, hvis arbeidslivet skulle holdes i gang. Ellers mente politimesteren at kunnngjøringen kunne være nyttig, for krigshandlingene var da kommet i gang og sivilbefolkningen burde gjøres kjent med at det medførte en viss risiko å forlate byen.

Aktor: — Langeland har antydnet at denne siste kunnngjøring sto i forbindelse med Quislings tilbakekallelse av mobiliseringsordren.

Welhaven: — Det er utelukket. De fleste unge menn som ville ut og kjempe, hadde allerede forlatt byen og de som var igjen lot seg nok ikke stanse av et slikt utreiseforbud, hvis de virkelig ville ut. For å komme til fronten måtte de jo gjennom de tyske linjer, og dette var betydelig vanskeligere enn å komme seg utenfor byens grenser.

Lagmannen: — Er politimesteren kjent med at det var tusener av vernepliktige som ikke kom seg ut av Oslo i april dagene?

Welhaven: — Det var jo en del som var syke — som for eksempel major Langeland. Det hendte mye rart i de dagene. Jeg så blant annet offiserer i sivil antrekk, hvis plass burde vært andre steder enn der hvor jeg så dem. Etter frigjøringen har jeg hørt at folk har påberopt seg mange slags unnskyldninger for at de ikke gjorde sin plikt ved krigsutbruddet. Men det har ikke her at noen har påberopt seg de kunnngjøringer det her er tale om.

Sorenskriver Trygve Iversen, som ved krigsutbruddet hadde vært adjutant hos politimesteren, beklaget dennes forklaring. Welhaven hadde ivarett de norske interesser så godt som det overhodet lot seg gjøre, og hensikten med de to kunnngjøringer hadde på ingen måte vært å hindre mobiliseringen.

Polititinspektør Peter Vogt uttalte at hvis man overhodet kunne snakke om at Welhaven hadde samarbeidet med tyskerne, så hadde dette samarbeid vært i høy grad påtvinget. Det kan heller sies at Welhaven på en genial måte fikk vise tyske kretser til å samarbeide med seg for å ivareta norske interesser. Man må huske på at Welhaven var den eneste embetsmann som var blitt igjen i Oslo, som tyskerne ville ha noe å gjøre med. Han kjempet mot tre fronter, den tyske militære, den tyske siviladministrasjon og ikke minst mot Quisling og NS. Å si at Welhaven opptok et samarbeid med tyskerne som «gikk atskillig lengre enn ønskelig kunne være», er en uhyrlig insinuasjon mot en mann som optrådte fastere og mer bestemt overfor tyskerne enn kanskje noen annen norsk embetsmann, og som man har mest å takke for at det gikk så bra som det gjorde i Oslo i april dagene 1940.

Polititinspektøren nevnte en episode som er illustrerende for Welhavens holdning fra første stund av. Dagen etterat Quisling hadde proklamert sin «maktovertagelse», fikk Welhaven en telefon med ordre om å innfinne seg til en konferanse med «statsministeren» på Continental. — «Jaså, er statsministeren i byen? Det visste jeg ikke», sa Welhaven og la røret på. Det ble ringet igjen straks etter, og nu ble det sagt at Quisling ønsket å tale med ham. Welhaven sa at han ikke hadde tid. — «Nekter De å lytte «statsministerens» ordre?» ble det spurt. — «Hvis major Quisling ønsker å tale med

meg, er jeg å treffe på politikammeret», svarte Welhaven. Siden hadde han hverken sett Quisling eller hørt noe fra ham så lenge han satt i sitt embete.

Polititinspektør Asbjørn Bryhn uttalte seg i lignende retning om Welhavens holdning overfor tyskerne og NS.

Til slutt behandlet retten i går Langelands omtale av hovedrettsdommer Marius Nygaard's oppførelse som byråsjef i Justisdepartementet under krigen. Langeland skriver at det å beordre en mann til å overta et straffbart embete vel også må antas objektivt sett å være en straffbar handling. Det siktes her til polititillitstekig Gunnar Waaler, som ble utnevnt til statsadvokat.

Høyesterettsdommer Nygaard sa om dette at Riisnæs hadde ønsket at ansettelsen skulle se ut som en beordring og hadde bedt vitnet sette opp et konsept om det. Det ble gjort av daværende sekretær Zimmer, og vitnet brakte det inn til Riisnæs. Riisnæs foretok en forandring i selve konseptets tittel, og det er dette endrede konsept som er tatt inn i Langelands bok.